

Asia: VN/8757/2024

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma

Lausunnonantajan lausunto

Ovatko toimenpiteet linjassa lapsistrategian vision “luodaan aidosti lapsi- ja perhemyönteinen, lapsen oikeuksia kunnioittava Suomi” kanssa?

Osin

Miten lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Toimeenpanosuunnitelman tavoitteiden seuranta ja vaikutusten arviointi on vain yksi osa siitä mitä lapsistrategian ja EU:n lapsitakuun osalta tulee tehdä. Tulosten ja vaikutusten tulee heijastua suoraan päätöksen tekoon ja sitä tulee tehdä poikkihallinnollisesti, selkeästi, systemaattisesti ja tavoitteellisesti sekä ajantasaisesti.

Lapsistrategialle on annettava sille kuuluva painoarvo ja samoin lapsistrategiatyöryhmä tulee tunnustaa ja tunnistaa poikkihallinnollisesti. Tulee muistaa, että kaikki päätökset ja toimet vaikuttavat lapsiin ja heidän tulevaisuuteensa. Suomen tulee myös ottaa lapsivaikutusten arviointi käyttöön kaikessa päätöksenteossa. Lisäksi toimintaohjelmassa ei ole mainintaa EU:n lapsitakuuseen liittyvistä toimista. Suomi on sitoutunut EU:n lapsitakuuseen ja toimeenpano-ohjelmassa tulisi ehdottomasti nostaa niitä toimia, joita Suomi tulee edistämään toimintaohjelman kaudella.

Väestöliitto on huolissaan, että hallituksen sopeutustoimet ja jo tehdyt päätökset tulevat estämään ja vaikeuttamaan lapsistrategian toimeenpanoa sekä sen tavoitteiden saavuttamista myös toimenpidesuunnitelman osalta.

Ohjelmassa on myös hyviä toimenpiteitä, mutta ilman riittäviä resursseja ja todellista sitoutumista lapsistrategian tavoitteisiin kaikilla tasoilla, on vaikea nähdä, että saavutamme hyviä tuloksia lasten näkökulmasta. Toimenpideohjelmassa näkyy myös hallituksen sopeutustoimet. Esimerkkinä ainoa toimenpide kohdassa: Perheiden riittävä toimeentulo on talousosaamisen vahvistaminen.

Väestöliitto on huolissaan julkishallintoon kohdistuvista sopeutustoimista ja esittää huolensa, että lapsiin ja lapsistrategian ja toimenpideohjelman toimeenpanoon tulee kohdistumaan supistuksia ja varsinkin kun työ tehdään pääosin virkatyönä. Väestöliitto esittää, että ohjelman toimeenpanoon ja seurantaan otetaan myös mukaan lapsi- ja perhejärjestöjä esimerkiksi perustamalla laajempi seuranta- ja arviointiryhmä.

Lapsia koskevan tietopohjan riittävyys ja käytettävyys

Edellisellä hallituskaudella Tilastokeskus kokosi lasten hyvinvoinnin indikaattorit yhteen tietopohjaan ja kartoitti tiedon katvealueita (TP24). Tämä kartoitustyö on yksi hyvä lähtökohta myös lapsistrategian toimenpiteiden seurantaan. Kartoituksessa tuotiin esille merkittäviä tietoaukkoja, jotka liittyivät erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ja syrjinnälle alttiisiin lapsiryhmiin. Myös tyttöjen ja poikien eriäviä haasteita on tärkeää seurata, koskien muun muassa lisääntymisterveyttä, seksuaalioikeuksia, digitaalista hyvinvointia, mielenterveyttä, väkivaltaista ja itsetuhoista käyttäytymistä sekä riskiä joutua seksuaalisen väkivallan kohteeksi. Näiden tietoaukkojen tarkempi kartoitus ja niiden pohjalta tehtävä tietopohjatyö on tärkeää ja sitä tulee resursoida kattavasti.

Lasten oikeuksien toteuttamista varten tarvitaan jatkuva ja kattava tiedon keruu. Suomesta ja EIU:sta puuttuu nyt muu muassa lasten ja perheiden hyvinvointia seuraava pitkittäistutkimus. Suunnitteilla oleva eurooppalainen GUIDE (Growing up in digital Europe) tutkimusinfrastruktuurialoite vastaa tähän haasteeseen ja tulee olemaan keskeinen eurooppalaisia lapsia koskeva tietopohja. Tilastokeskuksen ja kansainvälisten tutkimusinfrastruktuurien korvaamatonta merkitystä suomalaisten lapsia ja nuoria koskevan tietopohjan tuottamisessa tulee korostaa.

Lasten yhdenvertaisuus ja eriarvoistumisen ehkäisy erityisesti haavoittuvassa asemassa ja syrjinnän vaarassa olevien lasten ja nuorten osalta

Väestöliitto esittää, että yhdenvertaisuuden ja eriarvoistumisen ehkäisyssä huomioidaan lapsi- ja perhejärjestöjen tekemä työ ja heidät otetaan mukaan toimenpanoon kokonaisvaltaisesti ja turvataan heille riittävä rahoitus. Järjestöillä on valmiit rakenteet ja mallit yhdenvertaisuuden edistämiseen ja syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen. Yhdenvertaisuuden ja eriarvoistumisen osalta lasten ja nuorten elämässä on ensiarvoisen tärkeää, että päätöksiä tehdessä tehdään perusteellisesti vaikutusten arviointia ja aidosti osallistetaan lapsia ja nuoria. Lasten ja nuorten suoraan kuulemisen rinnalla tulee kuulla lasten ja perheiden tilannetta toimintansa kautta seuraavia lapsi- ja perhejärjestöjä.

Lapsi- ja perhepolitiikan poikkihallinnollinen koordinaatio

Kokonaisvaltainen poikkihallinnollinen koordinaatio on ensiarvoisen tärkeää ei ainoastaan lapsi- ja perhepolitiikan saralla. Tämä tulee huomioida ja se tulisi myös vahvemmin kirjata toimenpidesuunnitelmaan.

Kuntien ja hyvinvointialueiden strategia- ja ohjelmatyön tukeminen

Strategia- ja ohjelmatyön osalta on ensiarvoisen tärkeää tehdä lapsivaikutusten arviointia ja osallistaa lapsia ja nuoria heitä koskevassa päätöksenteossa ja suunnitelmissa.

Kuntien ja hyvinvointialueiden ohjelmatyössä tulisi kyetä siirtämään painopistettä ennalta ehkäisevään ja hyvinvointia vahvistavaan työhön. Tärkeää olisi tietopohjassa/aineistopankeissa nostaa esille menetelmiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi, esimerkiksi väkivallan ehkäiseminen ja tunnetaitojen tukeminen.

Lapsivaikutusten arvioinnin ja lapsibudjetoinnin vahvistaminen jatkuu

Tämä on hyvä suunta ja Väestöliitto kannustaa tämän vahvistamiseen kaikilla hallinnon aloilla, kunnissa ja hyvinvointialueilla. Vaikutusarviointien ensimmäinen vaihe on se, että oivalletaan "ihmisen" tai jonkin "väestöryhmän" voivan olla myös lapsi tai ryhmään kuuluvan myös lapsia. Tälläkin tasolla on valmistelussa edelleen puutteita. Valtioneuvoston tulisi vaikutusarviointien valmistelussa toimia hyvänä esimerkkinä muille viranomaisille.

Lasten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen

Lasten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen tulee olla keskeinen osa toimenpidesuunnitelman toimeenpanossa, tulosten seurannassa ja arvioinnissa.

Millaisin toimin lapsistrategia tuottaisi lisäarvoa lapsi- ja perhepolitiikan toimijoiden entistä parempaan kokonaiskoordinaatioon?

Tarvitaan rakenne tätä koordinaatiota varten, joka voi olla esimerkiksi suunnitelmallisen strategiatyötä koskevan tiedon jakamisen ja perustettavan seuranta- ja arviointiryhmän yhdistelmä.

Muut huomiot?

Digitaalinen hyvinvointi mainitaan nyt vain väkivalta-osiossa. Tämä on tärkeää mutta riittämätöntä. Lasten ja nuorten digitaaliset taidot ja digihyvinvointi koskevat laajemmin mm. mahdollisuuksia osallistumiseen, ystävyyssuhteisiin, keskittymiskykyjen kehittymiseen sekä riittävään uneen ja liikuntaan. Digilaitteiden hyvinvointia tukeva käyttö niin kouluissa kuin arjessa on keskeinen lähivuosien haaste.

Sukupuolten välinen tasa-arvo loistaa poissaolollaan lähes koko luonnoksesta. Tyttöjen ja poikien kehityksessä on isoja biologisia ja sosiaalisia eroja. Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen vaatii panostuksia ja poika- sekä tyttötapaisten käyttäytymisen ja eriävien kulttuuristen todellisuuksien ymmärtämiseen. Jos sukupuoli hävitetään virkamiespuheesta, syntyy 'neutraali' lapsi ja nuori, joka tutkitusti ihmisten mielissä usein mielletään pojaksi ja mieheksi. Näennäisneutraali kieli uhkaa hävittää myös poikien ja nuorten miesten hyvinvointiin, koulutukseen ja perheellistymiseen liittyvät haasteet, jotka ovat Suomessa huomattavia. Suomen tasa-arvolaki ja Istanbulin naisiin kohdistuva väkivallan vastainen sopimus edellyttää, että sukupuoli otetaan järjestelmällisesti huomioon. Nyt esimerkiksi "lapsiin kohdistuva väkivalta" osuus on kirjoitettu niin, että se ohittaa väkivallan sukupuolitetun luonteen niin uhrien kuin tekijöiden kannalta. Koulutusta koskeva osio taas on kirjoitettu niin, että se ohittaa poikien ja miesten syrjäytymisen. Myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt tulee tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmassa huomioida.

Väestöliitto korostaa myös tunnetaitojen, seksuaalioikeuksien, lasten ikätasaisen seksuaali- ja turvataitokasvatuksen eli kehotunnekasvatuksen ja ihmissuhdetaitojen opettamisen merkitystä.

Väestöliitto ry
Eija Koivuranta